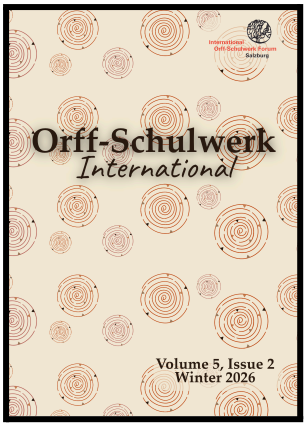
International Orff-Schulwerk Forum Salzburg

Orff-Schulwerk *International*

Volume 5, Issue 2

ISSN 2791-4763 (Online)

Παράδοση και Φολκλόρ

George Charonitis

©2026 IOSFS

Published online: November 2026

Full terms and conditions of access and use can be found online at:
www.iosfsjournal.com

Παράδοση και Φολκλόρ

George Charonitis

Η λειτουργία, η κατανόηση και η παιδαγωγική αξιοποίηση από τον δάσκαλο/εκπαιδευτικό της παράδοσης, του φολκλόρ και του «έθνικ» προϋποθέτουν, καταρχάς, την αποσαφήνιση των εν λόγω όρων. Η αποσαφήνιση αυτή είναι απαραίτητη, προκειμένου ο εκπαιδευτικός να είναι σε θέση να κατανοήσει την πολυπλοκότητα των εννοιών που αυτοί περικλείουν, καθώς και τα πολιτισμικά, κοινωνικά και ιδεολογικά νοήματα που αντιπροσωπεύουν και αναπαράγουν.

Η ιδιαίτερα επίκαιρη, στις μέρες μας, στροφή προς τις «ρίζες», το πρωταρχικό και το στοιχειώδες δεν μπορεί να περιορίζεται σε μια άκριτη αναζήτηση ή αναπαράσταση του παρελθόντος. Αντίθετα, προϋποθέτει την κατανόηση των διαδικασιών μέσα από τις οποίες η παράδοση συγκροτείται, μετασχηματίζεται, επιτελείται και επανανοηματοδοτείται στο εκάστοτε κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Υπό αυτή την έννοια, η εκπαιδευτική αξιοποίηση της παράδοσης απαιτεί επίγνωση τόσο του περιεχομένου της όσο και των ιστορικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και ιδεολογικών παραμέτρων που συνδιαμορφώνουν την πρόσληψη, τη διατήρηση και την αναπαραγωγή της.

Το παρόν άρθρο ξεκινάει από μια ορολογική και εννοιολογική ιδιαιτερότητα, η οποία αφορά πρωτίστως την ελληνική περίπτωση. Η επισήμανση αυτή είναι αναγκαία, καθώς οι όροι που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της παράδοσης, του λαϊκού πολιτισμού και των συναφών πολιτισμικών πρακτικών δεν διαθέτουν κατ' ανάγκην την ίδια σημασία ή το ίδιο θεωρητικό περιεχόμενο σε διαφορετικά εθνικά και ακαδημαϊκά συμφραζόμενα.
Η χρήση της λέξης folklore αντί για την λέξη tradition επικράτησε στις αγγλοσαξωνικές χώρες τον 19ο αιώνα και αυτό που ονομάζεται ως παράδοση/tradition εμπεριέχεται στο folklore (περισσότερα πάνω σε αυτό μπορείτε να διαβάσετε στα: Bronner, 2000, και Eriksen, 2017). Η εννοιολογική αυτή διάκριση, ωστόσο, δεν μεταφέρεται αυτούσια στην ελληνική επιστημονική και κοινωνική πραγματικότητα. Αυτό που στις αγγλοσαξωνικές χώρες ονομάστηκε folklore στην Ελλάδα αναφέρεται ως λαογραφία (laografia) και τα folklore studies ως λαογραφικές σπουδές (laografikes spoudes).

Υπό αυτή την έννοια, το παρόν άρθρο βασίζεται σε μια ελληνική «παραδοξότητα» ως προς τη χρήση και τη σημασιοδότηση των συγκεκριμένων όρων. Εάν, αντί της «παράδοσης», χρησιμοποιούνταν ο όρος *«φολκλόρ»*, και αντί του «φολκλόρ» ο όρος «*έθνικ»*, οι έννοιες που θα επιχειρηθεί να αναδειχθούν στη συνέχεια θα ήταν, ενδεχομένως, περισσότερο συμβατές με τη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο, μια τέτοια μετατόπιση δεν θα απέδιδε επαρκώς την ιστορικά διαμορφωμένη ελληνική χρήση των όρων ούτε τον τρόπο με τον οποίο αυτή έχει επηρεάσει την πρόσληψη και την αναπαράσταση του λαϊκού πολιτισμού στην Ελλάδα.

Για να γίνει κατανοητό, λοιπόν, το παρακάτω άρθρο θα σας ζητήσω να «ασπαστείτε» αυτή την ελληνική ιδιαιτερότητα στη χρήση των όρων που, ίσως, να κρύβει μέσα της και κάτι πιο 'αρχέγονο'.

Copyright©2026 IOSFS

Η παρατήρηση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο σύγχρονο πλαίσιο, όπου ακόμη και ο ίδιος ο όρος «λαογραφία» ή *folklore* φαίνεται σταδιακά να υποχωρεί από τον επιστημονικό λόγο και να αντικαθίσταται από την ευρύτερη έννοια της «πολιτιστικής κληρονομιάς» (*cultural heritage*). Η μετατόπιση αυτή δεν συνιστά απλώς μια αλλαγή ορολογίας.

Αντανακλά μια ευρύτερη μεταβολή στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες, οι θεσμοί και η ακαδημαϊκή κοινότητα αντιλαμβάνονται, ταξινομούν, διαχειρίζονται και αναπαριστούν τα πολιτισμικά στοιχεία που κληροδοτούνται από το παρελθόν.

Παράδοση (ή «φολκλόρ»)
Όπως αναφέρεται στο Καρύκη & Αγαλιανού (2018, σ. 180) ο Θεοφάνης Σουλακέλλης ως παράδοση ονομάζει "όλα τα στοιχεία του χθες, που ελεύθερα και αβίαστα έχουν ενσωματωθεί στο σήμερα". Από αυτόν τον ρομαντικό ορισμό απουσιάζει η αναγκαία διάκριση ανάμεσα στην «παράδοση» ως επιστημονική κατηγορία και την «παράδοση» όπως γίνεται αντιληπτή από τις κοινότητες που την παράγουν. Για τον ερευνητή η παράδοση είναι αντικείμενο μελέτης και ανάλυσης, ενώ για τους φορείς της αποτελεί βίωμα, ταυτότητα και μέσο κοινωνικής συνοχής (Χαρωνίτης, 2026). Σύμφωνα με την Ewa Dahlig-Turek (2012, σ. 313), "ο Πολωνός κοινωνιολόγος του πολιτισμού Jerzy Szacki προτείνει τρεις πιθανές εννοιολογήσεις της «παράδοσης»:
(1) τη διαδικασία μετάδοσης, (2) το αντικείμενο της μετάδοσης και (3) την αξιολογική στάση απέναντι στο μεταδιδόμενο περιεχόμενο". Και οι τρεις αυτές έννοιες οφείλουν να λαμβάνονται υπόψιν όταν αναφερόμαστε στην παράδοση.

Στην πραγματικότητα η παράδοση δεν ορίζεται, αλλά νοηματοδοτείται. Από την κλασική περιγραφική καταγραφή της παράδοσης έχουμε οδηγηθεί προς πιο ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Η σχέση παρελθόντος και παρόντος δείχνει πως η παράδοση δεν αποτελεί ένα στατικό σύνολο αξιών και πρακτικών, αλλά ένα ζωντανό και διαρκώς ανανεούμενο φαινόμενο. Δεν είναι αυθύπαρκτη αλλά αποτελεί μία κοινωνική κατασκευή που τη σημασία της την αντλεί από το κοινωνικό πλαίσιο.

Ο όρος παράδοση έρχεται σε αντιδιαστολή με τους όρους «ήθη» και «έθιμα».
Τα ήθη αποτελούν τις αντιλήψεις που κυριαρχούν στην κοινωνία, τους «άγραφους νόμους», ενώ τα έθιμα συνιστούν τις ενέργειες μέσω των οποίων εκφράζονται αυτές οι αντιλήψεις. Η επανάληψη αυτών των εθίμων από γενιά σε γενιά δημιουργεί τις παραδόσεις. Επίσης, ο όρος παράδοση, αντιτίθεται σε έννοιες όπως ρουτίνα ή συνήθεια, που υποδηλώνουν μία μηχανική επανάληψη. Η παράδοση προϋποθέτει πως κάποιος παραδίδει και κάποιος παραλαμβάνει. Η ελεύθερη επιλογή αυτού που παραλαμβάνει είναι το στοιχείο που διαχωρίζει την παράδοση από την κληρονομιά.

Αυτός ο πολιτισμός "επιλεκτικής παράδοσης", όπως αναφέρει ο Reymond Williams (στο Robinson, 1999, σ. 106) απορρίπτει με το πέρασμα του χρόνου και με τις διάφορες διεργασίες της κοινότητας σημαντικές περιοχές εμπειρίας αυτού που κάποτε ήταν ζωντανός πολιτισμός. Η παράδοση προσαρμόζεται στο σήμερα, δεν προσκολλάται στο παρελθόν, είναι ταυτόχρονα ένα προϊόν του παρελθόντος και μία διαδικασία του

Copyright©2026 IOSFS

παρόντος. Δεν αποτελεί μία στάσιμη διαδικασία, στην οποία προσκολλώνται οι κοινωνίες για πάντα. Αποτελεί μία ζωντανή διαδικασία συνεχώς μεταλλασσόμενη και ανανεούμενη. Όπως αναφέρει ποιητικά ο Σεφέρης (1974, σ. 520): "Ένα μέρος του παρελθόντος πεθαίνει κάθε στιγμή και η θνησιμότητά του μας μολύνει, αν προσκολληθούμε σ' αυτό με υπερβολική αγάπη. Ένα μέρος του παρελθόντος μένει πάντα ζωντανό και κινδυνεύουμε καταφρονώντας τη ζωντάνια του". Η παράδοση σχετίζεται με την έννοια των πολιτισμικών πρακτικών, και "μας δείχνει κάτι πέρα από τον εαυτό της" (Pelikan, 1984, σ. 54).

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, όμως, δεν είχε αντιμετωπιστεί με τον τρόπο που, έως ένα βαθμό, την αντιλαμβανόμαστε σήμερα. Είχε προηγηθεί το ευρωπαϊκό κίνημα του Διαφωτισμού του 18ου αιώνα, το οποίο, προωθώντας την ελευθερία, τη λογική και τη δημοκρατία, ώθησε διάφορους φιλοσόφους να θέσουν στο στόχαστρό τους την παράδοση ως εχθρό της λογικής και της προόδου (Adorno 1992, σ. 75). Ο Haxtausen είχε αναφερθεί από το 1818 στη «μανία του Διαφωτισμού» που υπονομεύει τη λαϊκή παράδοση: "Εδώ και τριάντα χρόνια με τη μανία του Διαφωτισμού άρχισαν να εξαφανίζονται από τους Έλληνες, ιδίως του Αρχιπελάγους, πολλές παλιές συνήθειες και έθιμα" (Καραμπελιάς, 2023, παρ. 4). Οι ιστορικοί, από την πλευρά τους, "έδειχναν να μην είναι δεκτικοί σε ερωτήματα που αφορούσαν τις χρονικές συνέχειες-βασικό συστατικό της παράδοσης" (Bronner, 2011, σ. 1). Η παράδοση δεν μπορεί να ποσοτικοποιηθεί, άρα να ενταχθεί σε μία επιστήμη, την χαρακτηρίζει η μεταβλητότητα και όχι η σταθερότητα, ενώ σε πολλούς ερευνητές φαινόταν ως ο εχθρός της καινοτομίας. Πολιτικά, αρχικά, απαξιώθηκε, συνδεόμενη με ρομαντικά εθνικιστικά κινήματα (τα οποία και τη χρησιμοποίησαν κατά το δοκούν), και ανάλογα με την περίπτωση αντιμετωπίστηκε είτε ως αντιδραστικός συντηρητισμός, είτε ως ριζοσπαστικός φιλελευθερισμός (Abrahams, 1993). Στον 20ο αιώνα, όμως, η προσοχή στις παραδόσεις εντάθηκε υπό το πρίσμα της θεώρησης των τεχνών.

Ο T. S. Eliot, αναφερόμενος στην παραγραφή της παράδοσης προς όφελος μίας αναζήτησης της πρωτοτυπίας στην τέχνη, έγραψε χαρακτηριστικά:

> Κανένας ποιητής ή καλλιτέχνης οποιασδήποτε τέχνης δεν έχει πλήρη αξία από μόνος του. Η σημασία του, η εκτίμησή του, εξαρτώνται από τη σχέση του με τους νεκρούς ποιητές και καλλιτέχνες. Δεν μπορείς να τον εκτιμήσεις απομονωμένα· πρέπει να τον τοποθετήσεις, για σκοπούς αντίθεσης και σύγκρισης, ανάμεσα στους νεκρούς. Το εννοώ αυτό ως αισθητική αρχή, όχι απλώς ως ιστορική κριτική. Η αναγκαιότητα να συνδεθεί δεν είναι μονόπλευρη· όταν δημιουργείται ένα νέο έργο τέχνης, κάτι αλλάζει ταυτόχρονα και σε όλα τα έργα που προηγήθηκαν (Eliot 1960, σ. 4-5).

Η παράδοση αποτελεί την «κρυφή πληροφορία» για το πώς οι άνθρωποι "σκέφτονται και δρουν με συνέχεια και σύνδεση σε σχέση με άλλους μέσα από τη βιωμένη εμπειρία. Το πρόβλημα είναι πως η ερμηνεία της παράδοσης μπορεί να αποκαλύψει δυνάμεις και λειτουργίες που οι άνθρωποι θα προτιμούσαν να μην αντιμετωπίσουν" (Bronner, 2011, σ. 5), και αυτό το «πρόβλημα» προσδιορίζει, κατά τη γνώμη μου, σε μεγάλο βαθμό την «απέχθεια», την «αποστροφή» προς την παράδοση ή την «υποτίμησή» της. Η «επιτέλεση», η στιγμή όπου η παράδοση βιώνεται και επαναβεβαιώνεται αποτελεί κάτι τελείως διαφορετικό από την «επινόηση» της

Copyright©2026 IOSFS

παράδοσης σε συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες, που στόχο είχε ανάγκες ταυτότητας, νομιμοποίησης ή κοινωνικής συνοχής (Κάβουρας, 2010). Η συνειδητοποίηση πως η παράδοση δεν αποτελεί κάτι ουδέτερο αλλά εμπλέκεται με εξουσιαστικούς μηχανισμούς, ή ότι, πολλές φορές, αποτελεί μία κατασκευασμένη δομή, οδηγεί το υποκείμενο στο να μη θέλει να αναγνωρίσει τις δομές που αναπαράγονται μέσω της παράδοσης και μέσω αυτής της διαδικασίας, στο να την «απεχθάνεται» ή να την «υποτιμά», αλλά αυτό αποτελεί ένα άλλο, μεγάλο, πεδίο μελέτης και ανάλυσης, στο οποίο οι παρακάτω σκέψεις έχουν κάτι να προσφέρουν.

Φολκλόρ (ή «έθνικ»)

Ο όρος «φολκλόρ» (folklore) χρησιμοποιήθηκε στην Ελλάδα για να δηλώσει την «κακόγουστη αισθητική που βασίζεται στην επιφανειακή μίμηση προτύπων από τον παραδοσιακό λαϊκό πολιτισμό» (Μπαμπινιώτης, 1998, σ. 1917). Πρόκειται για μια καθημερινή χρήση του όρου που επικράτησε στην ελληνική γλώσσα με σαφώς μειωτικό χαρακτήρα και διαφοροποιήθηκε σημαντικά από τη διεθνή χρήση του όρου folklore (Κάβουρας, 2010). Το πλησιέστερο αντίστοιχο στην αγγλική γλώσσα -τουλάχιστον κατά τα πρώτα στάδια χρήσης του όρου και πριν αυτός αποκτήσει μια περισσότερο αυθύπαρκτη σημασία, ιδίως στις τέχνες- θα μπορούσε να θεωρηθεί ο όρος «έθνικ».

Το φολκλόρ συνδέθηκε αρχικά με συντηρητικές αντιλήψεις περί επιστροφής σε ένα εξιδανικευμένο και «αυθεντικό» παρελθόν. Παράλληλα, οι ιδεολογίες της νεωτερικότητας οδηγούσαν σε ένα διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την «παράδοση» (Κωνσταντινίδης, 2012). Το ενδιαφέρον αυτό, ωστόσο, δεν αφορούσε κατ' ανάγκην την παράδοση ως ζωντανή κοινωνική διαδικασία. Σταδιακά επικεντρώθηκε σε αυτό που αναφέρεται εδώ ως φολκλόρ: σε επιλεγμένα στοιχεία του παρελθόντος, τα οποία αποσπώνται από το κοινωνικό τους πλαίσιο, σταθεροποιούνται, αισθητικοποιούνται και παρουσιάζονται ως αναπαραστάσεις μιας υποτιθέμενης αυθεντικής παράδοσης (Κάβουρας, 20210). Η διάκριση αυτή είναι θεμελιώδης για το επιχείρημα του παρόντος άρθρου. Η παράδοση συγκροτείται μέσα από το βίωμα, τη συμμετοχή, τη μετάδοση, την προσαρμογή και το κοινωνικό πλαίσιο· το φολκλόρ, με την έννοια που εξετάζεται εδώ, αναδύεται όταν αυτά τα στοιχεία αποδυναμώνονται ή εξουδετερώνονται και η παράδοση μετατρέπεται σε αναπαράσταση. Αυτό που παράγεται, επομένως, δεν είναι απλώς μια διαφορετική μορφή παράδοσης, αλλά ένας διαφορετικός τρόπος σχέσης με αυτήν. Δημιουργείται σταδιακά μια «επίσημη» εκδοχή της παράδοσης, η οποία συλλέγει επιλεκτικά ορισμένα πολιτισμικά στοιχεία και τα παρουσιάζει ως αναπαραστάσεις ενός σταθερού παρελθόντος, αποκομμένες από τις κοινωνικές λειτουργίες που αρχικά τους προσέδιδαν νόημα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η παράδοση στερείται ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της: την ικανότητά της να εκφράζει τον τρόπο με τον οποίο μια κοινωνία σκέφτεται και δρα με συνέχεια και σύνδεση προς τους άλλους, μέσα από τη βιωμένη εμπειρία. Η πρακτική παραμένει, αλλά οι κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες αυτή αποκτά νόημα μεταβάλλονται. Η συμμετοχή δίνει τη θέση της στην παρατήρηση, το πλαίσιο στην επίδειξη, η συνέχεια στην επανάληψη και το βίωμα στην αναπαράσταση.

Copyright©2026 IOSFS

Η μεταβολή αυτή εξυπηρέτησε τόσο πολιτικές όσο και οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν γύρω από το φολκλόρ. Σε πολιτικό επίπεδο, συνέβαλε στη συγκρότηση μιας «επίσημης παράδοσης», η οποία πλέον επιλεγόταν, οριζόταν και νομιμοποιούνταν από θεσμούς και δομές εξουσίας. Σε οικονομικό επίπεδο, κατέστησε την παράδοση διαθέσιμη προς κατανάλωση, μετατρέποντάς την σε πολιτιστικό προϊόν: σε μια αποστειρωμένη εικόνα του παρελθόντος, αποσυνδεδεμένη από το πλαίσιό της και ικανή να αναπαράγεται ες αεί, ουσιαστικά με την ίδια μορφή. Η Ελεονώρα Σκουτέρη (όπως αναφέρεται στο Παπαπαύλου, 2010), υπογραμμίζει ότι οι πολιτιστικές αναβιώσεις δεν συνδέονται πάντοτε με τον φυσικό κύκλο της τοπικής κοινωνικής και αγροτικής ζωής, αλλά, σε ορισμένες περιπτώσεις, επηρεάζονται και προσαρμόζονται στις ανάγκες της τουριστικής πολιτικής.

Η σχέση ανάμεσα στη ζωντανή παράδοση και το φολκλόρ αναδεικνύεται χαρακτηριστικά μέσα από την περίπτωση που περιγράφουν η Λητώ Φλωράκη και η Ρένα Λουτζάκη(2010), εξετάζοντας την επιτέλεση του εθίμου «Γαϊτανάκι» από τους κατοίκους της Γραμμενίτσας Άρτας σε δύο διαφορετικά πλαίσια: στο ίδιο το χωριό και στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης. Στο πλαίσιο της τοπικής κοινότητας, το «Γαϊτανάκι» αποτελεί μια ζωντανή πολιτισμική πρακτική, ενταγμένη στη συλλογική ζωή. Λειτουργεί ως μέσο κοινωνικής συναναστροφής και ψυχαγωγίας των κατοίκων, ενώ η συμμετοχή παραμένει ανοιχτή και ευέλικτη. Τα όρια ανάμεσα στους συμμετέχοντες και τους θεατές δεν είναι απολύτως καθορισμένα, αλλά μπορούν να μεταβάλλονται ανάλογα με τις περιστάσεις και τα πρόσωπα που συμμετέχουν. Παράλληλα, η εξέλιξη του εθίμου δεν είναι απολύτως προκαθορισμένη, αλλά αφήνει χώρο για αυθόρμητες, μεταβλητές και απρόβλεπτες μορφές συμμετοχής. Με άλλα λόγια, το έθιμο παραμένει ενταγμένο στις κοινωνικές σχέσεις που του προσδίδουν νόημα. Όταν, αντίθετα, το ίδιο έθιμο μεταφέρεται στο πλαίσιο μιας οργανωμένης σκηνικής παρουσίασης, όπως στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, η λειτουργία και το νόημά του μεταβάλλονται. Η παράδοση αποσυνδέεται από το κοινωνικό της περιβάλλον και μετατρέπεται σε οργανωμένο πολιτιστικό θέαμα, το οποίο διέπεται από συγκεκριμένη σκηνοθεσία και σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στους ‘ερμηνευτές΄ και το κοινό. Αυτό που προηγουμένως αποτελούσε συμμετοχική κοινωνική πρακτική μετατρέπεται σε αντικείμενο παρατήρησης. Επιπλέον, η αναπαράσταση δεν βασίζεται απαραίτητα στη μορφή με την οποία το έθιμο βιώνεται από τη σύγχρονη κοινότητα, αλλά μπορεί να προκρίνει μια παλαιότερη εκδοχή του και να την παρουσιάζει ως «αυθεντική». Η διαφορά ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις, επομένως, δεν είναι απλώς ζήτημα “χώρου”. Αφορά δύο θεμελιωδώς διαφορετικούς τρόπους ύπαρξης μιας πολιτισμικής πρακτικής. Στο χωριό, το «Γαϊτανάκι» αποτελεί μια βιωμένη και εξελισσόμενη παράδοση· στη σκηνή μετατρέπεται σε αναπαράσταση της παράδοσης. Η μετάβαση από τη μία κατάσταση στην άλλη συνιστά ακριβώς τη διαδικασία μέσω της οποίας η παράδοση μετατρέπεται σε φολκλόρ: σε μια «εξωτική» απόδοση της παράδοσης για το βλέμμα του σύγχρονου αστικού/δυτικού πολιτισμού. Μέσω αυτού του μετασχηματισμού, ο πολιτισμικά κυρίαρχος έρχεται αντιμέτωπος με μια εικόνα της παράδοσης που εμφανίζεται ως διαχρονική, επαναλαμβανόμενη και αμετάβλητη. Αυτό που παρουσιάζεται ως «αυθεντικό» είναι, επομένως, ακριβώς εκείνο που έχει αποσπαστεί από τις συνθήκες που το καθιστούσαν ζωντανό. Η αυθεντικότητα παύει να συνδέεται με τη συνέχεια και το βίωμα και συνδέεται πλέον με την επανάληψη και την πιστότητα σε ένα επινοημένο ή εξιδανικευμένο παρελθόν.

Copyright©2026 IOSFS

Όταν η πρακτική αποσπάται από το κοινωνικό της περιβάλλον και μεταφέρεται σε ένα θέατρο ή σε μια σκηνή, μεταβάλλεται και η λειτουργία του ίδιου του χώρου. Παύει να λειτουργεί πρωτίστως ως κοινωνικός χώρος συμμετοχής και μετατρέπεται σε χώρο επίδειξης και κατανάλωσης. Η πολιτισμική πρακτική μετατρέπεται, κατ' αυτόν τον τρόπο, σε αντικείμενο-προϊόν για το υποκείμενο-αγοραστή.

Η παράδοση, όπως εννοιολογήθηκε κατά τον 19ο αιώνα, μετασχηματίστηκε σε φολκλόρ: επανεφευρέθηκε ως κάτι στείρο και άκαμπτο, δημιουργημένο σε μεγάλο βαθμό για τη σκηνή ενός θεάτρου, όπου η επιτέλεση δεν αναφέρεται πλέον στο βίωμα, αλλά στην ανάμνηση ενός αυθεντικού, γνήσιου και ρομαντικού παρελθόντος. Αυτό που διατηρείται, μέσω του φολκλόρ, δεν είναι πλέον η ίδια η παράδοση, αλλά μια εικόνα της παράδοσης.

Τελειώνοντας θα επιστρέψω στον ποιητικό λόγο του Σεφέρη, παραφράζοντάς τον: Το μέρος του παρελθόντος που πεθαίνει παραμένει προσκολλημένο επάνω μας. Η θνησιμότητά του μας μολύνει, όχι επειδή ανήκει στο παρελθόν, αλλά επειδή επιμένουμε να το αναπαράγουμε ως ζωντανό, αναλλοίωτο και «αυθεντικό». Την ίδια στιγμή, το μέρος εκείνο του παρελθόντος που παραμένει ζωντανό κινδυνεύει να καταφρονηθεί ακριβώς επειδή μεταβάλλεται. Έτσι, η προσκόλληση σε μια παγωμένη εικόνα του παρελθόντος δεν διατηρεί την παράδοση· αντιθέτως, μπορεί να την απονεκρώνει, μετατρέποντάς την σε φολκλόρ.

Μία υποσημείωση:
Η παραπάνω κριτική δεν αφορά σε καμία περίπτωση -και σε κανένα σημείο δεν θα ήθελα να υπονοηθεί κάτι τέτοιο- την προσπάθεια σύγχρονων δημιουργών από διαφορετικούς καλλιτεχνικούς χώρους, οι οποίοι αντλούν έμπνευση από την παράδοση και δημιουργούν σύγχρονα έργα. Πρόκειται για καλλιτέχνες που στρέφονται προς την παράδοση μέσα από τη δική τους οπτική και την αξιοποιούν ως όχημα για την ανάπτυξη των δικών τους μορφών έκφρασης. Η δημιουργική αυτή σχέση με την παράδοση δεν συνιστά κατ' ανάγκην φολκλορ(-οποίηση). Η κρίσιμη διάκριση δεν βρίσκεται στο αν ένας καλλιτέχνης αντλεί υλικό από την παράδοση, αλλά στο αν η παράδοση χρησιμοποιείται ως πηγή για μια νέα δημιουργία ή αν περιορίζεται σε μια σταθερή αναπαράσταση ενός υποτιθέμενα αυθεντικού παρελθόντος. Πολλές από τις σύγχρονες αυτές καλλιτεχνικές μορφές αναφέρονται πλέον ως έθνικ. Η διάκριση, επομένως, δεν είναι ανάμεσα στον «παραδοσιακό» και τον «σύγχρονο» πολιτισμό, ούτε ανάμεσα στην παράδοση και την καλλιτεχνική καινοτομία. Βρίσκεται ανάμεσα στην παράδοση ως μια ζωντανή, συμμετοχική και διαρκώς μεταβαλλόμενη διαδικασία και στο φολκλόρ ως την αισθητικοποιημένη, αποσυνδεδεμένη και παγιωμένη αναπαράσταση αυτής της διαδικασίας.

Copyright©2026 IOSFS

Βιβλιογραφία

Abrahams, R. D. (1993). After New Perspectives: Folklore Study in the Late Twentieth Century. *Western Folklore, 52(2/4), 379–400.* https://doi.org/10.2307/1500096

Adorno, T. W. (1992). On tradition. *Telos, December 21, 1992: 75-82.*

Bronner, J., The meaning of tradition: an introduction. *Western Folklore, spring 2000, v. 59, pp. 87-104*

Dahlig-Turek, Ewa. (2012). "New Tradition" Musical Traditions. Discovery, Inquiry,Interpretation and Application. In, Ed. Pál Richter (ed.), *XXVI European Seminar in Ethnomusicology, pp. 311-321.* HAS Research Centre for the Humanities.

Eliot, T. S. (1960). *The sacred wood: Essays on poetry and criticism.* Methuen.

Eriksen, A., 2017, Entangled Genealogies. History and the Notion of Tradition. *Journal of European Ethnology, 46:2*

Κάβουρας, Π. (Επιμ.). (2010). *Φολκλόρ και παράδοση: Ζητήματα ανα-παράστασης και επιτέλεσης της μουσικής και του χορού*. Νήσος.

Καραμπελιάς, Γ. (2023). *Η «ανακάλυψη» του δημοτικού τραγουδιού (Β΄ μέρος),* ανεκτήθη στις 10/08/2025 από το https://ardin-rixi.gr/archives/250765.

Καρύκη, Μ., & Αγαλιανού, Ο. (2019). Ελληνικά παραδοσιακά παιγνιδοτράγουδα: από την κοινότητα στη σχολική τάξη. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. (σ. 178–186).* Ε.Ε.Μ.Ε.

Κωνσταντινίδης, Π. (2012). Από το Φολκλόρ του εθνικισμού στο έθνικ 2004. *Bookpress* http://www.bookpress.gr/multipress/eikastika-mousiki/apo-to-folklor-tou-ethnikismou-sto-ethnic-2004/ektuposi

Λουτζάκη, Ρ. & Φλωράκη, Λ (2010). Μελέτες και εθνογραφικές προσεγγίσεις εστιασμένες στα ζητήματα αναπαράστασης και επιτέλεσης του ελληνικού χορού. Στο, Κάβουρας, Π. (Επιμ.). (2010). *Φολκλόρ και παράδοση: Ζητήματα ανα-παράστασης και επιτέλεσης της μουσικής και του χορού*. Νήσος

Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Κέντρο Λεξικολογίας.

Παπαπαύλου, Μ. (2010): «Φολκλόρ και Φολκλορισμός: Συγκλίσεις και Αποκλίσεις» στο, Κάβουρας, Π. (Επιμ.). (2010). *Φολκλόρ και παράδοση: Ζητήματα ανα-παράστασης και επιτέλεσης της μουσικής και του χορού*. Νήσος

Pelikan, J. (1984). *The vindication of tradition.* Yale University Press

Robinson, K. (1999). *Οι τέχνες στα σχολεία: Αρχές, πρακτικές, προβλέψεις.* Καστανιώτης.

Σεφέρης, Γ. (1974). *Δοκιμές, Πρώτος τόμος (1936-1947).* Ίκαρος.

Χαρωνίτης, Γ. (2026). *Τα μουσικοκινητικά παιχνίδια των παιδιών προσχολικής ηλικίας στην Ελλαδική επικράτεια (τέλη 19ου–αρχές 20ού αιώνα): Μία ιστορικο-κοινωνιολογική προσέγγιση* [Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας]. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. https://doi.org/10.12681/eadd/61018

Copyright©2026 IOSFS

Ο Γιώργος Χαρωνίτης, PhD, είναι μουσικοπαιδαγωγός, ερευνητής και μουσικός, με εξειδίκευση στη μουσική αγωγή στην προσχολική ηλικία και στην παιδαγωγική προσέγγιση Orff-Schulwerk. Γεννήθηκε στα Χανιά Κρήτης. Είναι πτυχιούχος του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού), κάτοχος MSc στις Επιστήμες της Αγωγής από το Ε.Α.Π. και διδάκτορας Μουσικής Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Είναι απόφοιτος της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής Χανίων και έχει σπουδάσει κλασική κιθάρα για εννέα χρόνια με τον Α. Κουστουράκη. Παράλληλα, ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στο Orff-Schulwerk στη Σχολή Μωραΐτη (1994–1996). Από το 1999 δραστηριοποιείται στον χώρο της μουσικής εκπαίδευσης, έχοντας διδάξει στην προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε ωδεία, καθώς και στην ανώτατη εκπαίδευση ως εξωτερικός ακαδημαϊκός συνεργάτης. Παράλληλα, σχεδιάζει και υλοποιεί σεμινάρια, εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα με αντικείμενο τη μουσικοπαιδαγωγική, τη δημιουργική μουσική έκφραση και την προσέγγιση Orff-Schulwerk. Η ερευνητική του δραστηριότητα επικεντρώνεται κυρίως στη μουσική εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία και σε σύγχρονες προσεγγίσεις της μουσικοπαιδαγωγικής. Έχει παρουσιάσει το ερευνητικό του έργο σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια. Παράλληλα, είναι μαέστρος του Orff Ensemble της Ε.Σ.Μ.Α. Εκτός από την ακαδημαϊκή και εκπαιδευτική του δραστηριότητα, έχει ενεργή παρουσία στον χώρο της μουσικής και των παραστατικών τεχνών. Έχει συνθέσει, ενορχηστρώσει, και κάνει παραγωγή και remixes για Έλληνες και διεθνείς καλλιτέχνες, ενώ έχει συμμετάσχει ως ηθοποιός σε θεατρικές παραστάσεις.
Από το 2024 είναι Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Orff-Schulwerk (Ε.Σ.Μ.Α.).

Copyright©2026 IOSFS